

Verbeelding begint waar kennis eindigt

Ludwig Volbeda

Het belangrijkste instrument is mijn schetsboek. Vanaf mijn twaalfde hou ik schetsboekjes bij. In het begin waren ze alleen gevuld met aantekeningen over iemand waar ik verliefd op was, later werden ze steeds breedvoeriger, en tegelijk kleiner en voller. Maar de wil om te noteren blijft dezelfde. Aantekeningen maken uit angst om te vergeten, of uit fascinatie. Tekenen is altijd een denkmethode geweest, een snelle verbinding van het hoofd via de hand naar een papier.

Ik tekende ook altijd graag strips. Strips inspireren mij om te experimenteren met de unieke esthetiek van sequentiële kunst, de timing, framing en het ritme van beelden. Als je tien tekeningen maakt van een appel met steeds een hapje eraf, dan eet iemand traag een appel. Doe je hetzelfde in twee tekeningen, dan vréét iemand een appel. Er zit een wonderlijk gevoel van tijd verstopt in de manier waarop je je beelden organiseert.

Na mijn studie illustratie aan de AKV St. Joost in Breda verhuisde ik naar Amsterdam, waar ik in mijn thuisstudio werk aan kinderboeken en het maken van autonoom werk. Na het afstuderen kwam ik in de kinderboekenwereld terecht. Mijn uitgangspunt was de wens om te tekenen en de wens om verhalen te vertellen. Het maken van kinderboeken is een manier om beide te doen. Literatuur voor volwassenen gaf mij te weinig gelegenheid om te experimenteren met het combineren van tekst en beeld. Beeld is verdwenen uit boeken voor volwassenen, maar kinderboeken hebben deze nog wel. Toch wil ik niet te veel nadenken over een doelgroep. Een boek maken is als het bouwen van een huis. Je probeert het zo te bouwen dat je er graag zelf in zou willen wonen. En wanneer het klaar is, laat je de deur openstaan. Soms resonanceert het met oudere lezers, soms met jongere lezers.

Ik lees graag werk van Elias Canetti, J.M. Coetzee, W.G. Sebald, Ted van Lieshout en Primo Levi. Sommigen van deze schrijvers hebben een grote nieuwsgierigheid en kinderlijke verwondering, waarbij een korte wandeling in het park voor hen het begin kan zijn van een ontdekkingsreis. Anderen zijn (soms op een nuchtere manier) zeer gevoelig. Ze hebben allemaal gemeen dat ze over existentiële thema's schrijven op een manier die voor mij avontuurlijk is en me terugstuurt naar de tekentafel. Hetzelfde effect heeft poëzie, en een losse zin of alinea kan mij dagen laten tekenen. Ik vind overal zinnen die werken als kleine doosjes die ik steeds verder en verder kan uitvouwen.

Als illustrator speel ik met de relatie tussen beeld, tekst en betekenis. Ik geef de voorkeur aan een meer raadselachtige relatie boven een verklarende relatie. Als je de ingang van een grot tekent en je schrijft eronder: 'grot', dan heb je een tekening van een grot. Als je eronder schrijft, 'Tim kwam nooit meer terug', dan heb je een verhaal. Het stoort me niet wanneer een tekening eerder vragen oproept dan antwoorden, zolang de vragen maar interessant zijn. Verbeelding begint waar kennis eindigt.

Op p.11-12 staan illustraties van Volbeda, door hem gecombineerd met dichtregels van Primo Levi. Op p. 31-34 vind je de korte strip *Picidae*. Op de omslag staat het werk *Glasachtig lichaam*.

Primo Levi als inspiratiebron

Ludwig Volbeda

Tijdens het afstuderen bij de opleiding Illustratie stuitte ik op het werk van Primo Levi. Primo Levi (1919–1987) was een Joods-Italiaanse schrijver. Tijdens de Tweede Wereldoorlog raakte hij betrokken bij het verzet en sloot hij zich aan bij een groep partizanen, maar na verraad werd zijn afdeling opgepakt. Levi werd naar het doorvoerkamp in Fossoli gebracht en vandaar gedeporteerd naar Auschwitz, waar hij tewerkgesteld werd in de Buna-fabriek van Auschwitz-Monowitz. Levi overleefde Auschwitz. Over zijn tijd in het concentratiekamp schreef hij romans, gedichten, essays en korte verhalen.

Ik werd gegrepen door de toon van zijn werk, zo onderzoekend en analytisch, helder en rustig als koud water in een glas. Maar zijn gedichten zijn minder bekend en hebben een andere toon dan de romans en essays. In zijn poëzie voelt Levi aan als de chemicus die alles mengt en laat ontploffen of imploderen. Het is alsof je druppels inkt in dat glas water laat vallen en ziet hoe het kolkte en troebel wordt.

Levi schreef niet vaak gedichten, maar zijn gedichten zijn aangrijpend. Ik wilde met mijn afstudeerproject de mensen op dit werk wijzen, door tekeningen te maken bij de tekst, waarmee ik uiteindelijk een boek vormde. Het illustreren van Levi's werk riep veel vragen bij me op. Wat mag je afbeelden? En als ik deze gedichten ging illustreren, moest ik dan een standpunt innemen in een beelddiscussie, met aan de ene kant het Shoah-beeldverbod van Adorno en aan de andere kant de film *Auschwitz* van Uwe Boll, die toen net was uitgekomen? Waar lig je op de lat van absoluut verbod tegenover absolute exploitatie? Maar de drang naar begrip won het van de angst voor dit grote thema.

Levi's teksten gaan over hoe je als mens uit een wereld wordt gehaald en in een nieuwe, onvertaalbare wereld wordt weggezet. Daar heeft een half stuk brood een ontelbare waarde en een jeugdherinnering geen. Dat is, zoals Levi schrijft, niet onmenselijk, maar tegenmenselijk. Het verhaal is onbegrijpelijk, zonder waarom. Het enige wat je als tekenaar kan doen is reageren op de poëzie en de toon.

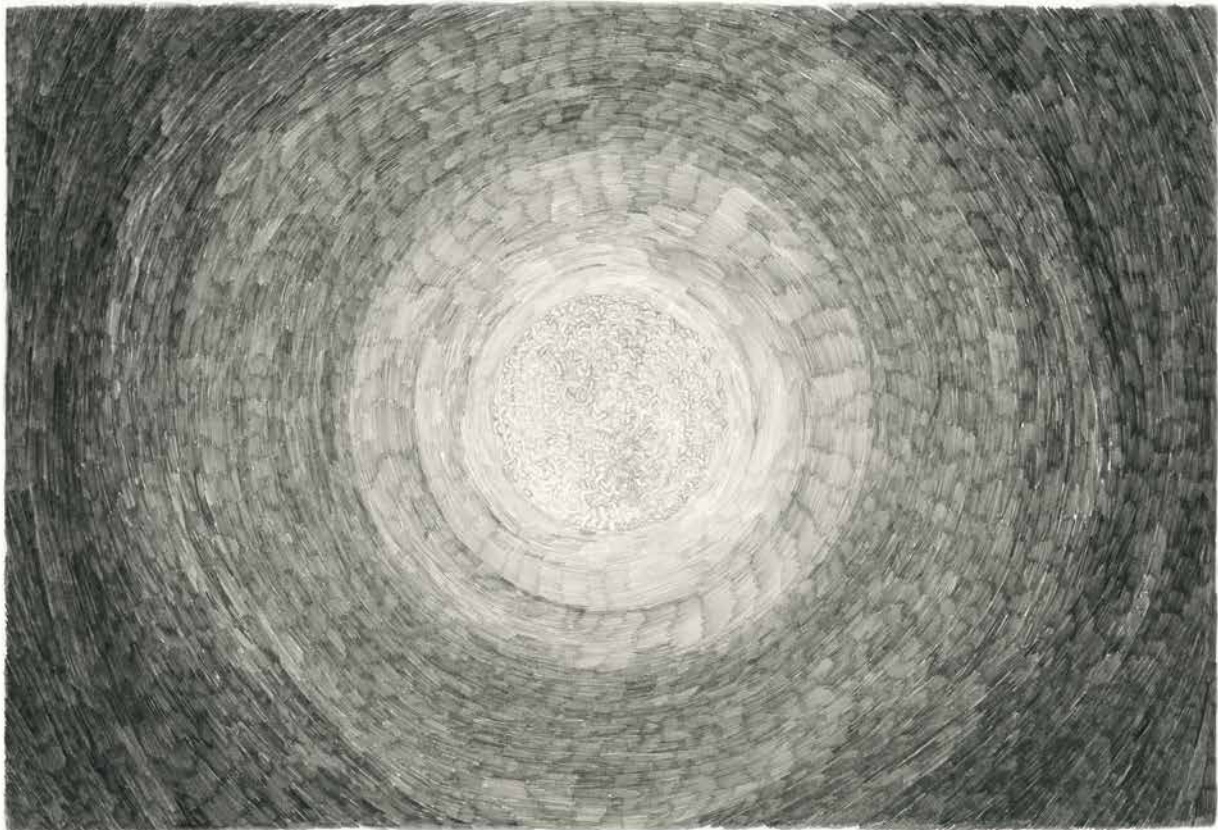
'Ik ben van heel verre gekomen / Om slecht nieuws te brengen.'

Levi's werk blijft relevant. Zowel door de onverminderde schoonheid van de dichtregels, als door de passages die we nog steeds als een waarschuwing stevig in onze oren zouden kunnen knopen.

'Veel mensen, en volken, zijn min of meer bewust de mening toegedaan dat elke vreemdeling een vijand is. Meestal ligt die overtuiging ergens diep weggestopt, als een sluimerend virus; ze komt alleen in losse, toevallig reacties tot uiting en leidt niet tot een samenhangend gedachtesysteem. Maar als dat wel gebeurt, als het onuitsproken dogma het uitgangspunt van een sluitende redenering wordt, dan staat aan het eind van de keten het Lager.'

(Uit: 'Het lied van de raaf', vertaling van Maarten Asscher en Reinier Speelman, uit de bundel *Op een onze-ker uur*, uitgeverij Meulenhoff)

Ludwig Volbeda; <https://www.ludwigvolbeda.nl>

de

eindeloze

gruwel

van

het

slijk

de

eindeloze

gruwel

van

het

slijk

de

eindeloze

gruwel

van

het

slijk

de

eindeloze

gruwel

van

het

slijk

heeft weer een nieuwe dag gebracht van smart.

trage reuzendromer

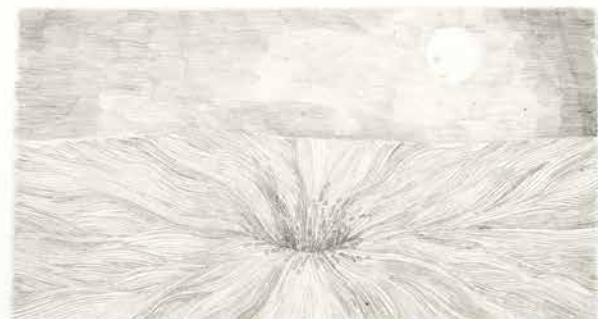
vecht

om zich om te keren

wanneer hij, in de stilte van de maan,

des nachts soms knarst en brult

is het omdat hij in zijn bed van steen,

